

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької філології

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ГЕНДЕРНА ЛІНГВІСТИКА
(німецькою мовою)
підготовки магістра

Силабус вибіркового освітнього компонента «Гендерна лінгвістика (німецькою мовою)»
підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Розробник: Лозицька М. П., доцент кафедри німецької філології, доктор філософії, доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: проф. Наталія ЛИСЕЦЬКА

**Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри
німецької філології
протокол № 9 від 02.02.2026 р.**

Завідувач кафедри:

доц. Людмила ПАСИК

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки В11 Філологія Мова і література (німецька). Переклад Магістр	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання: 1
		Семестр: 2
ІНДЗ: усна доповідь на обрану тему		Лекції: - 12 год.
		Семінарські: - 12 год.
	Самостійна робота: 86 год.	
	Консультації: 10 год.	
	Форма контролю: залік	
Мова навчання – німецька		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	Лозицька Марія Петрівна
Науковий ступінь	доктор філософії (PhD)
Вчене звання	доцент
Посада	доцент кафедри німецької філології
Контактна інформація	м.т. 0967190963
	mariia.losytska@gmail.com
	maria@vnu.edu.ua
Дні занять	Розклад занять: http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi
	Усі запитання щодо курсу можна надсилати на електронні скриньки, зазначені в силабусі

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу.

Силабус освітнього компонента «Гендерна лінгвістика (німецькою мовою)» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти підготовки магістра. Запропонований курс вивчається у другому семестрі магістратури та входить до переліку вибірових компонентів. Курс спрямований на ознайомлення з основними напрямками гендерних досліджень на сучасному етапі, гендерними асиметріями мовної системи, що склалися внаслідок усталених гендерних стереотипів та розглядаються в рамках феміністської критики мови. Під час вивчення курсу Ви зможете оцінити рівень андроцентризму німецької мови, порівняти особливості жіночого та чоловічого мовлення, а також оцінити роль фразеології в системі гендерного аналізу.

2. **Мета і завдання освітнього компонента.** Мета курсу – ознайомити ЗО з основними напрямками сучасних гендерних досліджень, їх роллю у формуванні громадянського суспільства, де кожна стаття є видимою та важливою.

Основні завдання курсу:

- ознайомити з тенденціями розвитку гендерної лінгвістики, її основними термінами та напрямками досліджень;
- дослідити прояви мовної асиметрії та мовного сексизму в німецькій мові;
- розкрити основні засоби та способи мовної ідентифікації жінки;
- проаналізувати гендерні стереотипи в німецькій мові;
- розкрити стратегії вербальної та невербальної комунікативної поведінки чоловіків та жінок;
- визначити роль фразеології в системі гендерного аналізу.

Курс навчання передбачає набуття таких вмінь:

- практично застосовувати набуті теоретичні знання з метою подолання гендерних стереотипів;
- розрізнити поняття «стать», «граматичний рід», «гендер» та визначити співвідношення між ними;
- будувати власні висловлювання з урахуванням вимог до гендерно чутливої мови;
- визначити основні риси жіночого та чоловічого мовлення.

Методи навчання: пояснювально-ілюстративний метод; частковопошуковий метод; проблемно-пошуковий метод; дослідницький; активний та інтерактивний методи; метод пояснення; методи дистанційного навчання; метод корпусного аналізу.

3. **Soft skills (компетентності).**

У процесі вивчення освітнього компонента «Гендерна лінгвістика (німецькою мовою)» ЗО зможе оволодіти такими компетентностями, як:

- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- Здатність проведення досліджень на належному рівні.
- Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.
- Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного/мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.
- Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.
- Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.
- Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.
- Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.
- Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.
- Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

- Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.
 - Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.
 - Дотримуватися правил академічної доброчесності.
 - Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.
 - Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.
- 4. Структура освітнього компонента.**

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Сем.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Genderforschungen: Philosophie, Problematik, Methodologie. Genderasymmetrie in der Sprache						
Thema 1. Grundbegriffe in der Genderlinguistik. Der interdisziplinäre Charakter genderlinguistischer Forschungen.		2	2	15	2	ДС, РЗ
Thema 2. Genderasymmetrie in der deutschen Sprache		2	2	15	2	ДС, Т, РЗ
Разом за модулем 1	42	4	4	30	4	20
Змістовий модуль 2. Gender in der Sprache						
Тема 3. Sprachliche Konstruktion weiblicher Identität. Grundlagen der gendergerechten Sprache		2	2	15	2	ДС,Т, РЗ, РМГ
Тема 4. Genderstereotype		2	2	14	1	ДС,Т, РЗ, РМГ
Тема 5. Sprichwörter und Phraseologismen im Kontext der geschlechtersensiblen Sprachanalyse		2	2	14	2	
Разом за модулем 2	60	6	6	43	5	30
Змістовий модуль 3. Geschlechterspezifische Strategien kommunikativen Verhaltens (verbal und nonverbal)						
Тема 6. Kommunikatives Verhalten im Gendervergleich: Strategien von Frauen und Männern		2	2	13	1	ДС, РМГ
Разом за модулем 3	18	2	2	13	1	10
ІНДЗ: усна доповідь на обрану тему						40
Всього годин:	120	12	12	86	10	100

Seminar 1. Grundbegriffe in der Genderlinguistik. Der interdisziplinäre Charakter genderlinguistischer Forschungen

5. Interdisziplinärer Charakter der genderlinguistischen Forschung.
 6. Linguistische Ansätze der Genderforschung.
 7. Hauptforschungsrichtungen der linguistischen Genderologie:
 - a) soziolinguistische,
 - b) psycholinguistische,
 - c) linguokulturologische,
 - d) kommunikativ-diskursive.
4. Genderlinguistische Begriffe und Konzepte: Androzentrismus der Sprache, Genderstereotyp, Genderrolle, Gendermetapher, gendermarkierte Einheiten, sprachlicher Sexismus.

Seminar 2. Genderasymmetrie in der deutschen Sprache

1. Definition und Merkmale des Androzentrismus aus Sicht der feministischen Linguistik.
2. Sprachlicher Androzentrismus auf lexikalischer, phraseologischer und grammatischer Ebene.
3. Erscheinungsformen des Androzentrismus in der Pejorativierung von Substantiven des weiblichen Geschlechts.
4. Sprachlicher Sexismus und die Praxis alltäglicher Kommunikation.
5. Moderne Strategien der Neutralisierung und Feminisierung der Sprache.

Seminar 3. Sprachliche Konstruktion weiblicher Identität. Grundlagen der gendergerechten Sprache

1. Sprache als Mittel zur Konstruktion und Reproduktion gesellschaftlicher Geschlechterrollen.
2. Einfluss von Medien, Literatur und Alltagskommunikation auf die Wahrnehmung weiblicher Identität.
3. Selbstbezeichnung und Empowerment durch sprachliche Eigenpositionierung (z. B. bewusste Nutzung von Feminitiven).
4. Gendergerechte Sprache: Grundlagen, Vorteile und Kritik.

Seminar 4. Genderstereotype

1. Was sind Genderstereotype?
2. Ursprünge und Entstehung von Genderstereotypen (Sozialisationsprozesse, Tradition, Religion usw.).
3. Typische traditionelle Genderstereotype.
4. Auswirkungen von Genderstereotypen.
5. Strategien zur Auflösung oder Dekonstruktion von Genderstereotypen.

Seminar 5. Sprichwörter und Phraseologismen im Kontext der geschlechtersensiblen Sprachanalyse

1. Lexikalische Darstellung des Femininen und Maskulinen in Sprichwörtern.
2. Genderasymmetrische und gendersymmetrische Phraseologismen.
3. Zusammenhang zwischen Genderrollen und Genderstereotypen in Phraseologismen, Sprichwörtern und Redensarten.

Seminar 6. Kommunikatives Verhalten im Gendervergleich: Strategien von Frauen und Männern

1. Kommunikative Strategien von Frauen und Männern.
2. Aspekte der Kommunikation zwischen Frauen und Männern im Hinblick auf den sprachlichen Code.
3. Umgang mit nicht-normativer (vulgärer) Lexik.
4. Genderdimensionen nonverbaler Kommunikation.

5. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота включає підготовку до семінарських занять, а також роботу над темою для усної доповіді в межах одного семінарського заняття.

Варіанти тем для усних доповідей

1. Was ist Genderlinguistik? – Grundlagen und Begriffe
2. Die Geschichte der feministischen Sprachkritik
3. Geschlechterrollen im Sprachgebrauch – Wie Sprache soziale Normen spiegelt
4. Grammatisches vs. soziales Geschlecht: Wo liegt der Unterschied?
5. Genderlinguistik vs. allgemeine Sprachkritik – Abgrenzungen und Gemeinsamkeiten
6. Gendergerechte Sprache im Deutschen: Formen, Ziele, Kritik
7. Das generische Maskulinum: Sprachgebrauch, Wirkung und Alternativen
8. Gendersternchen, Unterstrich & Co.: Linguistische Bewertung inklusiver Schreibweisen
9. Wie Medien geschlechtergerechte Sprache umsetzen – Eine Analyse deutscher Zeitungen
10. Gendern in der Schule: Chancen und Herausforderungen im Deutschunterricht
11. Gendergerechte Sprache im internationalen Vergleich (z. B. Deutsch – Englisch – Schwedisch)
12. Wie geschlechtsspezifische Sprachmuster in unterschiedlichen Kulturen auftreten
13. Genderlinguistische Herausforderungen in Übersetzungen
14. Gender und Sprache in Stellenanzeigen – Diskriminierung durch Wortwahl?
15. Sprachliche Geschlechterstereotype in Werbung und Marketing
16. Gesprochene Sprache und Gender: Unterschiede in Gesprächsführung und Ausdruck
17. Gender und Sprache in sozialen Medien – Sprachaktivismus oder Übertreibung?
18. Kritik am Gendern: Ideologischer Streit oder legitime Debatte?
19. Wie gendergerechte Sprache politisiert wird – Sprachpolitik in Parteien und Gesetzgebung
20. Sprachwandel durch Gendern – Wie nachhaltig sind die Veränderungen?
21. Neopronomen und nicht-binäre Sprachpraxis – Linguistische Herausforderungen
22. Künstliche Intelligenz und Gender: Wie neutral ist maschinelle Sprache?

IV. Політика оцінювання

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється за п'ятибальною системою та включає оцінювання роботи ЗО під час аудиторних занять за усні відповіді, написання контрольних робіт, різних видів завдань, за участь у дискусіях і обговореннях. За кожну тему, яка включає 1 лекцію та 1 семінарське заняття, ЗО може отримати загалом 10 балів (5 балів за присутність та активність на лекції та 5 балів за присутність та роботу на семінарському занятті). Всього за поточне оцінювання студенти можуть отримати 100 балів (60 балів за роботу на лекціях та семінарських заняттях та 40 балів за ІНДЗ – усну доповідь на обрану тему).

Оцінювання поточного контролю в межах активності на лекціях та семінарських заняттях

- Оцінка «відмінно» відповідає 5 балам за усні відповіді на семінарських заняттях, участь у обговоренні на лекціях, написання письмових робіт (творчого завдання) і ставиться за широкі й системні знання теоретичного й практичного матеріалу з освітнього компонента;
- Оцінка «добре» відповідає 4 балам за усні відповіді на семінарських заняттях, участь у обговоренні на лекціях, написання письмових робіт (творчого завдання) і ставиться за хороші знання теоретичного й практичного матеріалу з освітнього компонента;
- Оцінка «задовільно» відповідає 3 балам на семінарських заняттях, участь у обговоренні на лекціях, написання письмових робіт (творчого завдання) і ставиться за базові знання теоретичного й практичного матеріалу з освітнього компонента;

• Оцінка «незадовільно» відповідає 0-2 балам на семінарських заняттях, присутність на лекції без активної участі в обговоренні, написання письмових робіт (творчого завдання) і ставиться у випадку невиконання практичних завдань та незнання теоретичного матеріалу з освітнього компонента.

Шкала оцінювання усної доповіді з презентацією (макс. 40 балів)

Бали	Вербальна оцінка	Характеристика
36–40	Sehr gut / Відмінно	Дуже чітка і структурована доповідь, впевнене мовлення, хороша візуальна підтримка. Майже без помилок.
30–35	Gut / Добре	Завдання виконано з незначними помилками, мова зрозуміла, презентація доречна.
24–29	Befriedigend / Задовільно	Є помилки у змісті або мовленні, презентація частково відповідає вимогам.
0–23	Ausreichend / Незадовільно	Мова слабка, презентація поверхова або відсутня, не розкрито тему.

Критерії оцінювання усної доповіді з презентацією

Критерій	Опис	Макс. балів
1. Зміст та структура доповіді	Чіткість теми, логічна структура, аргументи, послідовність	10
2. Усне мовлення	Вимова, інтонація, граматики, лексика, плавність мовлення	10
3. Візуальна презентація	Якість слайдів, наочність, доречність зображень/тексту	10
4. Поведінка під час виступу	Впевненість, контакт з аудиторією, використання мови тіла, таймінг	10
Загалом		40

Основні види роботи та принципи організації поточного та підсумкового оцінювання розкриті у відповідному [Положенні ВНУ імені Лесі Українки про поточне та підсумкове оцінювання](#).

Політика викладача щодо ЗО. Відвідування занять є обов'язковим. Якщо ЗО не може бути присутнім на практичних заняттях, він має можливість працювати за індивідуальним графіком.

ЗО, які є членами наукових проблемних груп, авторами статей і тез, доповідачами на наукових конференціях, переможцями та активними учасниками фахових студентських олімпіад, мають право протягом семестру за кожен виконаний вид діяльності одноразово отримати додаткові заохочувальні бали до відповідного ОК, якщо здійснена активність здобувачів відповідає профілю курсу. У цьому випадку ЗО інформує викладача/ів про свої здобутки. Викладач має право самостійно визначити валідність, заявлених ЗО отриманих результатів та приймає рішення щодо зарахування або незарахування таких балів:

– 3 бали – за результативну роботу у студентській проблемній групі (систематичне відвідування, обговорення), публікацію тез (підготовку матеріалів конференції) або виступ/и на конференції/ях без публікації/й, участь у I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади;

– 5 балів – за публікацію статті/ей у збірнику студентських наукових праць, перемога у I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади;

– 10 балів – за публікацію статті (статей) у збірнику наукових праць, що входить до категорії Б, або призове місце на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади;

– 15 балів – за перше місце на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади.

Згідно з [ПОЛОЖЕННЯМ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#) здобувачам освіти можуть бути зараховані результати навчання, отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн-освіта, стажування). Для цього потрібно звернутися із заявою на ім'я декана факультету з проханням про визнання результатів навчання, набутих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті. Згідно зі встановленим порядком можуть бути визнаними результати навчання, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають одному заліковому модулю в цілому, так і його окремому змістовому модулю, темі (темам), які передбачені цим силабусом.

Політика щодо академічної мобільності. Невід'ємною частиною вивчення іноземної мови та становлення кваліфікованого випускника вважаємо академічну мобільність, яка регулюється відповідним [Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу ВНУ імені Лесі Українки](#).

Політика щодо академічної доброчесності. [Кодекс академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки](#) передбачає самостійну, чесну та відповідальну роботу здобувачів освіти над поставленими завданнями. Відповідальність за дотримання академічної доброчесності покладена як на викладачів, так і на здобувачів освіти, які в разі виявлення порушень академічної доброчесності несуть відповідальність.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Підготовка до практичних занять має бути вчасною. Якщо ЗО був відсутній на занятті з поважної причини (участь у конференції та конкурсах, академічна мобільність, лікарняний або інша поважна причина), він може здати практичне заняття викладачу в індивідуальному режимі (коли викладач має години консультації на кафедрі німецької філології); або на його електронну скриньку. Дедлайном до кожного пропущеного практичного заняття вважається надсилання виконаних завдань практичного заняття на електронну скриньку викладача до початку наступного практичного заняття або їх здавання на консультації викладачу.

V. Підсумковий контроль

Оскільки формою контролю вибіркового ОК Гендерна лінгвістика є залік, то оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами видів робіт, передбачених силабусом (див. пункт 5. Структура освітнього компонента). У випадку незадовільної підсумкової оцінки студент складає залік. Перелік питань на залік включає всі теми, що були розглянуті на семінарських заняттях (див. Темі семінарських занять).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література:

1. Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика: кол. моногр . Харків–Дрогобич, 2014. 470 с.
2. Говорун Т., Кікінежді О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1999. 384с.
3. Основи теорії гендеру. Навчальний посібник. К.: “К.І.С.”, 2004. 536 с.
4. Маслова Ю. П. Моделювання гендерних стереотипів сучасної жінки та сучасного чоловіка на сторінках друкованих ЗМІ. *Наукові записки. Серія “Філологічна”*. Острог : Вид-во НаУ “Острозька академія”, 2010. Вип. 17. С. 275–285.
5. Маслова Ю. П. Чоловічі та жіночі особливості мовленнєвої діяльності у сучасному дискурсі (на прикладі друкованих ЗМІ). К., 2010. С. 176–179.
6. Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко. Режим доступу: <http://a-z-gender.net/ua/gendernij-stereotip.html> .
7. Kotthoff H., Nübling D., Schmidt C. Genderlinguistik: Eine Einführung in Sprache, Gespräch und Geschlecht. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 2018. 393 S.
8. Gender-Studien: Eine Einführung/hrsg. von Ch. von Braun, I. Stephan. Stuttgart; Weimar: J. B. Metzger. 405 S.

Додаткова література:

9. Lozytska M. Die Abbildung von Genderstereotypen in der deutschen Phraseologie. *Zielsprache Deutsch*. 2020. № 47(2). S. 43–59.
10. Lozytska M., Zubach O. Gender Asymmetry in German Phraseology: Linguistic, Cultural and Psycholinguistic Perspectives. *East European Journal of Psycholinguistics*, 2023. 10(2). P. 73–90. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2023.10.2.loz>
11. Kapak J. Besonderheiten der Aktualisierung von geschlechtsspezifischen Phraseologismen im modernen deutschen Diskurs. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest: Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2014. II (6), Issue 29. P. 14–16.
12. Hellinger M., Kremer M., Schräpel B. Empfehlungen zur Vermeidung von sexistischem Sprachgebrauch in öffentlicher Sprache. Hannover: Univ. Hannover, 1989. 17 S.
13. Gabriel U., Gygax P. Gender and linguistic sexism. *Language as social action*. Vol. 21. Advances in intergroup communication/H. Giles, A. Maass. Bern: Peter Lang Publishing, 2016. P. 177–192.
14. Eckes T. Geschlechterstereotype: Von Rollen, Identitäten und Vorurteilen. *Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung*/hrsg. von R. Becker, B. Kortendiek. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. S. 171–182. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-531-91972-0_20 (дата звернення: 20.06.2024).
15. Elsen H. Das Tradieren von Genderstereotypen – Sprache und Medien. *Interculture journal*. 2018. Bd. 17. №. 30. S. 45–69.

Корисні сайти:

16. Гендер в деталях. URL: <https://genderindetail.org.ua/>
17. Genderdings. URL: <https://genderdings.de/>
18. Гендерний журнал «Я». URL: <https://ua.boell.org/uk/product-series/genderniy-zhurnal-ya>